

Postup orgánů ochrany veřejného zdraví v případě otrav metanolem

1. Rozdělení dozorových pravomocí „nad alkoholem“ mezi jednotlivými subjekty státní správy

Rozdělení kompetencí dozoru nad trhem s potravinami stanoví § 16 zákona č. 110/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podle kterého:

Orgány ochrany veřejného zdraví vykonávají dozor **v provozovnách společného stravování** podle zákona č. 258/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a dále v případě zdravotních dopadů nebo podezření na zdravotní dopady pak v celém potravinovém řetězci;

Státní zemědělská a potravinářská inspekce vykonává úřední kontroly **v prodejnách, u výrobců potravin neživočišného původu, v provozovnách**, které nespadají pod kontroly Státní veterinární správy (SVS) a při **dovozu potravin**, které nespadají pod kontrolu SVS;

Státní veterinární správa vykonává úřední kontroly u **výrobců potravin živočišného původu a při jejich prodeji a při dovozu potravin živočišného původu**.

Pokud jde o **kontrolu alkoholu**, jsou hlavním dozorovým orgánem **orgány celní správy**, které disponují širšími pravomocemi. Orgány celní správy řeší tuto oblast z hlediska **daňových deliktů a falšování alkoholu**. Mezi orgány ochrany veřejného zdraví a orgány celní správy **tradičně existuje velmi dobrá spolupráce**. Stejně tak lze dokumentovat případy kvalitní součinnosti s Policií ČR.

V případě současné době je na velmi dobré úrovni spolupráce s orgány celní správy, kdy MZČR/hygienická služba požádala Generální ředitelství cel o předání aktuálních kontaktů na odpovědné osoby, s nimiž lze v případě potřeby kooperovat. Obdobně došlo k propojení hygieniků a celní správy na regionálních úrovních.

V případě Policie ČR byl poskytnut centrální kontakt; k dispozici jsou i kontakty na regionální úrovni.

2. Státní zdravotní dozor v provozovnách společného stravování

Výkon státního zdravotního dozoru probíhá pravidelně v provozovnách společného stravování, které spadají do kontrolní pravomoci orgánů ochrany veřejného stravování. V rámci výkonu státního zdravotního dozoru probíhá namátkově i kontrola alkoholických nápojů.

V roce 2010 bylo provedeno **27124 kontrol** v provozovnách společného stravování, při nichž proběhla rovněž **kontrola nealkoholických i alkoholických nápojů**. V roce 2010 byly objeveny dva vzorky alkoholu (Original tuzemák 40%, Original product tuzemák 40%), které byly hodnoceny jako nevyhovující. Důvodem této kategorizace **však nebyl obsah metanolu**. Důraz na původ alkoholu, jeho správné

označení a kontrolu nabývacích dokladů hygienická služba klade zejména u provozoven společného stravování, kde alkoholické nápoje jsou hlavním sortimentem (**bary, herny, pivnice nebo výčepy**). V roce 2010 proběhly na regionálních úrovních kontakty mezi krajskými hygienickými stanicemi a orgány celní správy. Jako příklad lze uvést společné jednání Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje a Celního úřadu v Ostravě s cílem **dohodnout standardní postup při zjišťování nealkoholického alkoholu v provozovnách společného stravování**.

V roce 2011 bylo provedeno **24219 kontrol**, při nichž byly kontrolovány jak nealkoholické tak i alkoholické nápoje, kdy byla **kontrolována správnost označení** včetně opatření alkoholických nápojů identifikačním kolkem (**kolkování**). Součástí byla kontrola nabývací dokumentace, jinými slovy sledovatelnost. Celkem bylo odebráno 26 vzorků alkoholických nápojů včetně piva, z nichž 5 vzorků bylo hodnoceno jako nevyhovujících. Všechny analyzované vzorky alkoholických nápojů, i nevyhovujících (Prostějovská starorežná 35% v/v, Vodka 37,5% v/v, Absolut vodka, 2 vzorky Mojita) **vyhověly na obsah metanolu**. Hlavním důvodem hodnocení nevyhovující byl nízký obsah etanolu, kdy **docházelo k ředění** podávaných alkoholických nápojů. V období roku 2011 bylo provedeno **cca 3800 kontrol v barech**, pivnicích, hernách, kde jsou alkoholické nápoje hlavním sortimentem. Např. v Moravskoslezském kraji, kde se otravy metanolem objevily jako první, bylo v roce 2011 zkontrolováno 415 barů, pivnic a heren, tedy nejvíce rizikových provozoven z hlediska podávání alkoholu. Další kontroly (**cca 1500**) proběhlo v restauračních zařízeních s přípravou pokrmů, **při těchto kontrolách je ověřován původ alkoholu**.

V letošním roce v období od **1. 1. 2012 – 31. 8. 2012** bylo dosud provedeno **16981 kontrol**, při nichž byly kontrolovány jak nealkoholické tak i alkoholické nápoje. Pokud jde o nejvíce rizikové provozovny z hlediska konzumace alkoholu, bylo do konce srpna zkontrolováno **cca 300 provozoven** (herny, bary, výčepy, pivnice). Dosud bylo odebráno 27 vzorků, které všechny při laboratorní analýze vyhověly, tedy vyhověly i na obsah metanolu.

Na základě analýzy uplynulých tří let, v nichž hygienická služba provedla 68 324 kontrol (další kontroly byly realizovány celní správou a policií ČR) lze konstatovat, že současná krize je jednoznačnou anomálií.

Kontrola alkoholických nápojů podávaných v provozovnách společného stravování je předmětem i neplánovaných kontrol, tedy **na podnět spotřebitele**. Např. v letošním roce bylo šetřeno 8 podnětů ve vztahu k alkoholickým nápojům podávaných v provozovnách společného stravování, kdy jeden případ byl šetřen v součinnosti s celním orgánem a 4 případy byly řešeny v součinnosti s Policií ČR a Živnostenským úřadem Příbram. V sedmi případech nebyly zjištěny závady, čili podněty byly vyhodnoceny jako neoprávněné. Pouze v jednom případě nebylo šetření dosud uzavřeno, ovšem závady nesouvisí s tím, že by při šetření byla zjištěna pochybení v označení alkoholu, nebo že by nebyl doložen původ lihovin.

3. Mimořádná kontrolní akce vyhlášená ministrem zdravotnictví 10. 9. 2012

Dne **10. září 2012** byla vyhlášena mimořádná kontrolní akce zaměřená na kontrolu původu alkoholu a kontrolu nabývací dokumentace. Pozornost orgánů ochrany veřejného zdraví se celorepublikově soustředí na sledovatelnost alkoholických nápojů nabízených v provozovnách společného stravování.

Zostřené kontroly v návaznosti na aktuální otravy metanolem probíhaly již dříve (od 6. 9. 2012). Jedná se zejména o kontroly probíhající v **Moravskoslezském kraji**, kdy **bezprostředně** po přijetí informace dne 6. 9. 2012 o závažných zdravotních potížích pacientů hospitalizovaných na oddělení ARO v Havířově byly zintenzivněny kontroly v zařízeních společného stravování. Od tohoto data bylo do dnešního dne provedeno **43 kontrol** cíleně zaměřených na kontrolu původu lihovin v předem vytipovaných zařízeních společného stravování, zejména restaurace, bary, pivnice.

Do 30 minut po hlášení závažných zdravotních potíží u pacientů NsP Havířov, bylo zahájeno šetření ze strany Krajské hygienické stanice. Ve stánku v Havířově, kde byl čepovaný alkohol údajně zakoupen, **byly nalezeny 4 barely s alkoholem** (Hruška, Vodka, Tuzemák). Podezřelé barely byly **okamžitě pozastaveny** a bylo zakázáno čepování jejich obsahu. Zároveň byly průběžně kontaktovány Policie ČR a Celní úřad, které případ převzaly. Další kontroly proběhly na **Havířovských slavnostech**, které se konaly **od 7. 9. do 9. 9. 2012**. Kontroly byly prioritně zaměřeny na kontrolu prodeje čepovaného tvrdého alkoholu, který byl při konání této akce zakázán. V jednom případě bylo zjištěno uložení medoviny v obalu, který nebyl určený pro styk s potravinami, a nebyly doloženy doklady o jejím původu. Na místě samém byl předběžným opatřením pozastaven prodej tohoto výrobku a udělena sankce. **Dne 11. 9. 2012** byly **v herně na Novojičínsku** zjištěny lahve s obsahem zjevně nepůvodní tekutiny. Příklad byl předán Celnímu úřadu k došetření. U několika dalších provozovatelů chyběla k lihovinám průvodní dokumentace, tyto případy jsou v šetření.

Dne 11. září 2012 bylo orgány ochrany veřejného zdraví nahlášeno zatím (do 21,00 hod dne 11. 9. 2012) **410 kontrol v provozovnách společného stravování, a to v devíti regionech, další upřesnění bude následovat, protože ve všech regionech probíhají kontroly i v pozdních odpoledních a nočních hodinách. V 75 případech byly zjištěny závady, které se týkaly především nedoložení nabývacích dokladů, kdy kontroly nebyly uzavřeny a byl uložen příkaz k jejich dodání do stanovené lhůty (maximálně 3 dny, ale většinou do druhého dne). Ve dvou případech byly případy postoupeny Policii ČR a v šesti případech byly kontaktovány orgány celní správy, které převzaly další šetření. V několika případech byla nařízena likvidace lihovin na místě za přítomnosti pracovníka krajské hygienické stanice.**

Průběžně jsou odebírány vzorky lihovin pro laboratorní analýzu, pokud existuje podezření na možnost záměny nebo falšování lihovin, přestože je lihovina v originálním obalu.

Charakteristickým znakem je, že nalézaná množství lihovin v provozovnách společného stravování, které byly vytipovány ke kontrole v této první fázi kontroly (nejvíce rizikové provozovny), nejsou příliš vysoká. Jinými slovy předzásobení lihovinami není příliš vysoké, a tudíž záchyty ze strany orgánů ochrany veřejného

zdraví jsou relativně nízké. **Toto lze jednoznačně přičíst ekonomickému dopadu, kdy zásoby na provoznách v podstatě odpovídají spotřebě v určitém období.** Další změnou je, že jsou nyní nalézány ve vyšší frekvenci **plastové barely s lihovinami**, které jsou pak rozlévány do láhví, nebo jsou přímo „čepovány“, což lze rovněž přičíst snaze vytvořit levnější produkt a tím nalákat potenciální zákazníky.

Tabulka č. 1

Počet kontrol provozoven společného stravování se současnou kontrolou nápojů

období	2010	2011	2012 (leden – srpen)
počet kontrol s kontrolou nápojů	27124	24219	16981
počet kontrol rizikových provozoven (např. herny, bary, výčepy)	4369	3800	300
počet odebraných alkoholických nápojů	20	26	27
počet nevyhovujících vzorků alkoholických nápojů	2	5	0

Tabulka č. 2

Počet kontrol v rámci mimořádné kontrolní akce vyhlášené dne 10. září 2012

období	10. 9. 2012	11. 9. 2012 (hlášení do 6,00 hod 12. 9. 2012)
počet provedených kontrol	6	410
typ provozoven	bary, herny, herna-bary, kavárna, bistra, stánky s občerstvením pivnice, restaurace s výrobou pokrmů	zejména bary, herny, herna-bary, bistra, stánky s občerstvením pivnice, výčepy, vinárny, pohostinství, restaurace s výrobou pokrmů
výsledky kontrol	<ul style="list-style-type: none"> - zjištění neoznačených plastových barelů (2 x á 6l) neoznačeného alkoholu - nedoložení nabývacích dokladů 	<ul style="list-style-type: none"> - nedoložení nabývacích dokladů - zjištění neoznačených jednotlivých lahví s alkoholem - zjištění přítomnost plastového barelu (á 6l) s lihovinou výrobce Likérka Drak - pochyby o pravosti lihovin v originálním balení - zjištění 4 plastových barelů (á 6l) výrobce VAPA Drink
přijatá opatření	<ul style="list-style-type: none"> - předání případů orgánům celní správy nebo Policii ČR - příkaz k doložení nabývacích dokladů 	<ul style="list-style-type: none"> - předání případů orgánům celní správy nebo Policii ČR - příkaz k likvidaci lihovin - příkaz k doložení nabývacích dokladů - odběr vzorků